

Tulevaisuusvaliokunta
Tuv@eduskunta.fi

Viite: Kirjallinen asiantuntijalausunto. Kutsu lähetetty sähköpostitse 26.1.2023/ tulevaisuusvaliokunta

Asia: VNS 16/2022 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. ja 2. osa Näkymiä seuraavien sukupolvien Suomeen. Ikääntyvien ja vanhojen ihmisten näkemykset, kokemukset ja ehdotukset Suomen hyvään tulevaisuuteen.

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry (jatkossa VALLI ry) kiittää tulevaisuusvaliokuntaa mahdollisuudesta tuoda esiin ikääntyvien ja vanhojen ihmisten näkökantoja liittyen Valtioneuvoston tulevaisuusselonteoon, tulevaisuuden hyvän Suomen rakentamiseksi. VALLI ry on vuonna 1953 perustettu valtakunnallinen vanhusalan asiantuntijajärjestö, joka yhdessä 61 jäsenyhteisönsä kanssa tekee töitä paremman vanhuuden puolesta. VALLI ry toimii jäsenyhteisöjensä edunvalvojana. Liitto tuo esille ikääntyvien ja vanhojen ihmisten äänen, kokemuksen ja tarpeen. Vaikuttamistoiminnan ja kehittämistoiminnan lisäksi VALLI:ssa on toimintoina Ikätekniologiakeskus, Etsivän vanhustyön verkostokeskus sekä Vanhustyön Trainee -toiminta nuorille.

VALLI ry keräsi yhdessä jäsenyhteisöjensä kanssa ikääntyvien ja vanhojen ihmisten näkemyksiä 30.1.-10.2.2023 välisellä ajalla seitsemällä (7) eri paikkakunnalla Helsingissä, Kotkassa, Jyväskylässä, Turussa, Salossa, Ruovedellä ja Espoossa. Yhteensä noin 77 ikääntyvää ja vanhaa ihmistä (70–91-vuotiaista) esitti näkemyksiään Suomen hyvästä tulevaisuudesta heille järjestetyissä keskustelutilaisuuksissa.

Ikääntyvien ja vanhojen ihmisten näkemykset sekä ehdotukset pohjautuivat tulevaisuusvaliokunnan esittamiin kysymyksiin:

1. Minkälaisista asioista huolehtiminen on pitkän elämäkokemuksenne perusteella tärkeää Suomen hyvän tulevaisuuden kannalta?
2. Entä mitä näkökohtia haluatte esittää siitä, miten tämä tulisi tehdä?

Keskustelua ikääntyvien ja vanhojen ihmisten (jatkossa ikääntyneet) keskuudessa käytiin erityisesti Valtioneuvoston tulevaisuusselonteossa 1. ja 2. osa Näkymiä seuraavien sukupolvien Suomeen määriteltyjen muutostekijöiden näkökulmasta. Ikääntyvät ja vanhat ihmiset kävivät keskustelua poliittisten, ympäristöllisten, taloudellisten, teknologisten ja yhteiskunnallisten muutostekijöiden näkökulmasta. Eniten ikääntyneitä puhutti ja konkreettisia toimenpide-ehdotuksia heiltä tuli yhteiskunnallisiin muutostekijöihin, kuten yksinäisyyteen, terveyteen, hyvinvointiin ja varhaiskasvatukseen sekä koulutukseen liittyen. Seuraavaksi kooste ikääntyneiden näkemyksistä.

Helsingissä 14.2.2023

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry

Hanna-Leena Ojalainen
puheenjohtaja

Virpi Dufva
toiminnanjohtaja

Paremman vanhuuden puolesta.

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry
Hämeentie 58–60 A 52
00500 HELSINKI

Puh. 050 330 5884
S-posti info@valli.fi
www.valli.fi

Liite Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry:n lausuntoon Tulevaisuusvaliokunnalle 14.2.2023: Ikäen-
tyneiden näkemyksiä tulevaisuuden Suomeen. Koostanut Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry.

Sisällys

1. Poliittiset muutostekijät	3
Turvallisuus.....	3
Luottamus ja demokratia	3
Kansainvälisyys	3
2. Ympäristölliset muutostekijät	4
3. Taloudelliset muutostekijät.....	4
Työnteon murros.....	4
Veronmaksajiin panostaminen lisää veronmaksua.....	5
4. Teknologiset muutostekijät.....	5
5. Yhteiskunnalliset muutostekijät	6
Terveys	6
Sote- ja hoivapalvelut.....	6
Yksinäisyyden vähentäminen ja yhteisöllisyyden tukeminen	7
Sukupolvien välinen yhteys yhteisöllisyyden ja koheesion rakentajana	7
Koulutus.....	7
Perheiden tuki	8
Kiusaamisen ehkäisy.....	8
Kotoutuminen.....	9
6. Lopuksi	9

1. Poliittiset muutostekijät

Turvallisuus

Suomen turvallisuutta tulee ikääntyneiden mielestä vahvistaa moniulotteisesti. Sisäistä turvallisuuden tunnetta vahvistaa tieto ja tunne siitä, että ”minua ei jätetä yksin” ja ulkoista turvallisuuden tunnetta vahvistaa työ sen eteen, että maamme ei ole uhattuna.

Suomen pitäisi pyrkiä säilyttämään itsenäisyys ja omavaraisuus. Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan koetaan uhkana. Ylipäättään koko maailmantilanteesta ja sodasta Euroopassa ollaan ikääntyneiden ihmisten keskuudessa huolissaan. Ikääntyneet toivovat yleisen asevelvollisuuden säilyttämisen. Asevelvollisuutta olisi hyvä myös laajentaa ja reservissä olevien osaamista tulisi vahvistaa. Ikääntyneet peräänkuuluttivat myös nykyaikaisen puolustuskaluston hankintaa.

Poliisikoulutukseen ja poliisivoimiin tarvitaan ikääntyneiden mielestä enemmän resursseja. Ikääntyneet kokevat, että poliisilla on ennaltaehkäisevä vaikutus rikollisuuden ja nuorisorikollisuuden synnyssä. Kun poliisi on arjessa läsnä kansalaisten, ja erityisesti nuorten parissa, lisää se luottamusta ja vähentää vastakkainasettelua.

Useat ikääntyneet ihmiset nostivat esiin sen, kuinka tietotulva lisää ahdistusta yhteiskunnassa. Tilastojen keuruuta gallupein voisi vähentää, sillä ne ovat mielipiteitä, eivät faktaa. Poliitiikka on liikaakin läsnä uutisoinneissa ja ajankohtaisohjelmat jossittelevat. Se osaltaan lisää ahdistusta ja pelkoja tulevaisuutta kohtaan.

Luottamus ja demokratia

Luottamus on kaiken kivijalka niin ihmisten kesken kuin yhteiskuntajärjestelmäämme liittyen. Koulutus, terveydenhuolto, energia ja liikenne ja muut yhteiskuntamme keskeiset asiat toimivat paremmin, kun luottamus on vahva.

Ikääntyneet ihmiset nostivat esille, kuinka eläkkeelle jäädessä heidän osaamistaan ja mielipiteitään ei enää arvosteta. Usealla olisi halu vaikuttaa ja olla mukana kehittämässä yhteiskuntaa ja antamassa oma panoksensa vielä työurankin jälkeen. Yleensäkin peräänkuulutettiin yksilöiden tarpeiden huomiointia kaikessa päätöksenteossa, ja tehtyjen päätösten selkeää perustelua. Päätöksenteon prosesseissa tulee muistaa huolellinen paneutuminen asioihin, asianosaisten kuuleminen, päätöksistä informointi sekä kansalaisten mielipiteiden kuunteleminen ja edelleen ohjaus, mikäli informaatio ei ole kansalaiselle ollut riittävä tai selkeä.

Ikääntyneet ihmiset toivovat, että Suomi olisi tulevaisuudessa entistä oikeudenmukaisempi ja tasa-arvoisempi yhteiskunta. Suomessa pitää tehdä työtä sen eteen, että jokainen tuntee itsensä arvokkaaksi, heikoista pidetään huolta, polarisaation ehkäisemiseksi tehdään työtä, vihapuhetta kitketään ja yksinäisyyden ehkäisyyn kehitetään uusia vapaaehtoistoiminnan muotoja. Ikääntyneet ihmiset peräänkuuluttavat tässä erityisesti poliittisten päättäjien vastuuntuntoa ja vaalilupauksien pitämistä.

Kansainvälisyys

Ikääntyneiden ihmisten mielestä nykymaailmassa pitää olla kansainvälinen, mutta se ei tarkoita, että Suomi pitäisi myydä ulkomaalaisille. Suurien kotimaisten yritysten myynti ulkomaalaisomistukseen tulee lopettaa, eikä sellaista olisi saanut edes tapahtua. Ikääntyneet ihmiset huomauttavat, että suomalaisten yrittäjien ja suurten yritysten johdon sekä valtion tulee ymmärtää, että ulkomaalainen omistus voi johtaa valtiomme pa-

haan ahdinkoon. Tästä on jo keskusteluun osallistuneiden mielestä paljon esimerkkejä. Yritysjohtajien ja päättäjien olisi hyvä muistaa, että tämän vuoden tuloksen ei aina tarvitse olla monta kymmentä prosenttia parempi kuin viime vuonna.

Osa keskusteluun osallistuneista ikääntyneistä toivoi, että tulevaisuudessa Suomen itsemääräämisoikeus omista asioista lisääntyisi, sillä heidän mielestään EU ”ei voi päättää kaikesta”.

Suomessa on korkea koulutustaso ja korkeasti koulutettuja kansalaisia. Pidetään huolta, että he kokevat mielekkääksi jäädä Suomeen, kansainvälisyyttä unohtamatta. Kun suomalainen koulutus pidetään globaalisti korkeatasoisena, pärjätään myös työmarkkinoilla. Useampi keskusteluun osallistunut nostaa esiin maahanmuuton lisäyksen, jotta veronmaksajia riittäisi. Mutta tällöin maahanmuuttajien kotouttamiseen olisi myös satsattava.

Opiskelussa olisi kuitenkin säilytettävä suomen kieli muun muassa yliopistoissa opinnäytetöissä. Toisaalta ikääntyneet ihmiset ovat sitä mieltä, että kielivalikoimaa itse opetuksessa on lisättävä, pelkällä englannilla ei pärjätä globaalissa maailmassa.

2. Ympäristölliset muutostekijät

Ympäristöasiat eivät kovin paljoa nousseet keskustelun aiheeksi keskusteluissa. Muutama ikääntynyt ihminen kyllä huomautti, että myös meidän yhteiskuntamme pitää pyrkiä ilmaston lämpenemisen vähenemiseen. Yksi ilmaisi asian voimakkaammin: ”on tehtävä kaikki mitä voidaan ekokatastrofin pienentämiseksi, sillä siitä riippuu tulevaisuutemme suunta”.

Osa keskusteluun osallistuneista ikääntyneistä ihmisistä toivoi ympäristöasioita käsiteltäessä mm. metsänhoitoon entisajan keinoja; ”kirveellä eikä liian suurilla hakkuilla”. Toisaalta todettiin Suomessa metsiä riittävän. Kalastuksessa nähdään monia ongelmia. Luonnonsuojelulle toivotaan ”järkeä”. Kausiruokaa ja lähiruokaa on hyvä syödä, kuten ennenkin. Se pitää hinnat kurissa. Sen turvaaminen, että maaseudut pysyvät asuttuna ja vireänä osaltaan vahvistaisivat Suomen omavaraisuutta.

3. Taloudelliset muutostekijät

Työnteon murros

Hyvinvointiyhteiskunnan rahoituksen näkökulmasta ikääntyneet ihmiset pitivät tärkeänä sitä, että työuria pidennetään alku- ja loppupäästä. Ikääntyneet kokevat, että maahanmuutto on hyvä asia ja kotoutumista on tuettava. On kuitenkin sopeuduttava suomalaiseen yhteiskuntaan, opeteltava kieli, osallistuttava varhaiskasvatukseen ja siirryttävä työelämään. Ennen työelämään pääsi nopeasti mukaan ja lapset tottuivat siihen pienestä pitäen. Maahanmuutto on nähty yhtenä ratkaisuna myös sote-alan työvoimapulaan. Useassa kulttuurissa vanhuksia ovat tärkeitä ja heistä pidetään huolta. Tällaisista kulttuureista tulevat ihmiset ovat monen ikääntyneen mielestä luontevia hoitajan työssä.

Ikääntyneet ihmiset nostavat esille, että usea heistä oli työkykyinen- ja haluin eläkkeelle jäädessään. Ihmisen osaaminen ei häviä eläkkeelle jäädessä. Pitäisi olla mahdollisuus työnteeseen omien voimavarojen mukaisesti, kuten esimerkiksi osa-aikatyöhön. Ikääntyneiden mielestä nyt on liikaa sellaista kahtiajakoa, että joko olet täysillä työelämässä 100 % työajalla tai et ole lainkaan. Ikääntyneiden mielestä yhteiskuntaamme pitäisi saada siis enemmän osa-aikatyön hyödyntämistä. Tästä olisi hyötyä paitsi yksilöille myös yhteiskunnalle. Työelämän keventäminen ennen eläkkeelle jäämistä voi myös ennaltaehkäistä totaalista uupumista tai sairastumista, jolloin eläkkeelle jäädessä sairastutaan heti, ja näin yhteiskunnalle tulee kuluja.

Joustavat työelämän mahdollisuudet liittyvät ikääntyneiden mielestä myös yksinäisyyteen ja eristäytymiseen. Eläkkeelle jääminen voi syrjäyttää, jos siihen ei varaudu kunnolla ja jos työ on ollut iso osa identiteettiä. Eläkkeelle jääviä pitäisi valmentaa paremmin tulevaan muutokseen. Jos olisi joustavia mahdollisuuksia, olisi myös muille kohderyhmille, kuten nuorille tai vammaisille henkilöille mielekästä tekemistä omien voimavarojen mukaisesti. Ja samalla tunne siitä, että ”olen hyödyllinen osa yhteiskuntaa”. Usea eläkeläinen hyötyisi myös vapaaehtoistoiminnan tekemisestä.

Ikääntyneet ihmiset kertoivat, kuinka työssä jaksamista ja työurien pidentämistä on edesauttanut työnantajan ja yhteiskunnan tuki, ymmärrys ja joustavuus työn, perheen ja vapaa-ajan yhdistämisessä. Työelämässä on hyvä, että mahdollistetaan vanhemmille äitiys- tai isyyslomaa. Perheen perustaminen on tärkeää ja lapsiperheiden huomioimiseen tulee kiinnittää jatkossakin huomiota. On tärkeää tukea työntekijän voimavaroja jaksaa työssä ikääntyessä sekä erilaisissa elämänvaiheissa sekä -kriiseissä, kuten sairastumisen tai puolison kuoleman sattuessa. Yhteiskunnan ja työnantajan tuki ovat tärkeitä ja työntekijää voidaan tukea esimerkiksi työn muokkaamisella, työaikajoustoilla sekä mahdollistamalla osa-aikatyö. Työmahdollisuuksia tulisi tulevaisuudessa luoda enemmän myös pienille paikkakunnille ja maaseudulle.

Veronmaksajiin panostaminen lisää veronmaksua

Ikääntyneiden ihmisten mielestä työikäisten hyvinvoinnista ja jaksamisesta tulee pitää entistä parempaa huolta, koska he maksavat veroja, jotta yhteiskunta pyörii. Ikääntyneet ehdottavat, että kaikille työikäisille tulisi suorittaa työterveystarkastukset. Kaikilla työnantajilla ei ole laajaa työterveyttä, joten tämä olisi hyvä hoitaa yhteiskunnan kautta. Työterveyttä tulisi muutoinkin tarkastella uudestaan ja uudistaa sitä enemmän työntekijälähtöisemmäksi. Myös yksityisyrityksien hyvinvoinnista tulisi huolehtia enemmän, koska he työllistävät ja ovat osa kehittyvää yhteiskuntaa.

Suomen talous yleensäkin huolestuttaa ikääntyneitä. Hintojen nousu tulisi pysäyttää. Ikääntyneet toivovat verokevennyksiä eläkeläisille, koska myös eläkeläisten maksukykyä tulee ylläpitää. Ikääntyneiden mielestä tulisi myös tarkastella eläkkeiden korotuksia suhteessa eläkkeen määrään. Yhteiskunnan mahdollistamat tuet ovat olleet ikääntyneiden mielestä erittäin tärkeitä.

Osa ikääntyneistä puhui laajemmin verotuksesta. Yleensä verotukseen toivottiin veropohjan laajentamista pääomaverojen suuntaan. Velkaantumisen ei oltu kovin huolissaan; valtion velka ei niin vaarallista kuin yksityisen ihmisen velka.

4. Teknologiset muutostekijät

Suurin osa Suomen hyvään tulevaisuuteen näkökulmiaan ja kokemuksiaan kertoneista ikääntyneistä ihmisistä ei käytä lainkaan tai käyttää vähänlaisesti digitaalisia palveluita ja -laitteita. Ja tämä on hyvin yleistä laajemminkin ikääntyneiden keskuudessa. Ikääntyneet kertovat, kuinka heidän on vaikea pysyä mukana kehittyvässä ja teknologisoituvassa yhteiskunnassa. Peruspalveluidenkin hoitaminen on vaikeaa ja se syrjäyttää yhteiskunnasta – ja pahimmillaan jättää ihmisen vaille tarvitsemaansa apua. Digitalisaatioon tulee antaa lisää opetusta ja on mahdollistettava erilaisten laitteiden saanti esimerkiksi yhteiskunnan tuella.

Ikääntyneiden mielestä etähoiva voi olla joillekin hyvä ratkaisu, ja sitä voisi tulevaisuudessa lisätä, mutta tällöin on huomioitava muun muassa laitteiden käytettävyyden. Teknologia ja tekoäly nähdään osalle apuna ja ilona. Tekoälyn ja robotiikan tulo ihmisten avuksi nähtiin kannatettavana.

Ikääntyneet haluavat viestittää etenkin lapsille ja nuorille, että jokainen meistä elämme vain tämän yhden elämän. Digilaite voi olla hyvä renki, mutta se ei saa olla isäntä. Digi voi lisätä yhteisöllisyyttä ja mielekkyyttä arkeen, mutta ikääntyneet toivovat, että digikohtaamisen ja aidon kohtaamisen tärkeysjärjestys muistetaan:

aito kohtaaminen etusijalle. Myös esteettömyyteen tulee vielä enemmän panostaa julkisilla paikoilla sekä palveluissa.

5. Yhteiskunnalliset muutostekijät

Terveys

Ikääntyneillä on tällä hetkellä huoli hyvinvointialueiden toimivuudesta sekä terveydenhuollosta yleensä. Heidän mielestään terveydenhuolto Suomessa on kehittynyt positiivisesti vuosikymmenten varrella, mutta ihan muutaman viime vuoden aikana ikääntyneet ovat huomanneet huolestuttavan terveystalouden tason romahduksen. Ajanvarauksesta ja yhteydenottoyrityksistä lähtien terveyspalvelut ovat muuttuneet ikääntyneille saavuttamattomiksi. On vaikeaa saada varattua aika (myös puhelinvälitteiset eivät ole saavutettavia koska ikääntyneet eivät aina ehdi näpytellä oikeaa vaihtoehtoa automaattisesta ääninauhasta), eikä takaisinsoittoja välttämättä tule lainkaan, tai jos siihen ei kerkeä vastaamaan, uutta soittoa ei tule. Sähköinen ajanvaraus ei taas tule kyseeseen niille ikääntyneille, joilla ei ole laitteita tai osaamista digipalvelujen käyttöön. Kun lääkärin vastaanotolle pääsee, ikääntyneet kokevat, etteivät saa kokonaisvaltaista hoitoa, vaan joka asiaan tai vaivaan pitää erikseen varata aika. Ja yhdenkin asian hoitaminen on vaikea, koska lääkäriajat ovat niin lyhyitä, ja seuraava asiakas on jo tulossa sisään.

Terveystalouksien vähentyminen on ikääntyneiden mielestä huono asia. Monet, eivät ainoastaan ikääntyneet, tarvitsevat lähipalveluita. Lähipalvelu voi olla keskitetty piste, jossa olisi monenlaista toimintaa ja palvelua, kuten yhdistystoimintaa, ruokailua, terveydenhoitoa, sosiaaliasioiden hoitoa, digineuvontaa ja -opastusta, harrastustoimintaa, fysioterapiaa, mahdollisuus kohdata muita ihmisiä ja niin edelleen. Tällaisen lähipalvelukeskuksen tulisi olla avoinna muutoinkin kuin virka-aikaan.

Terveyden ja mielenterveyden hoitoon ideoi yksi ikääntyneiden keskusteluryhmä tehtäväkuvaa ”välittäjähenkilölle”. Välittäjähenkilö olisi sellainen yhteyshenkilö, jolle voisi matalalla kynnyksellä ottaa yhteyttä ja jonka kanssa voisi yhdessä pohtia ikäihmisen huolia, että onko tämä sellainen asia, että tarvitsee esimerkiksi lääkäriltä aikaa tai mitä muuta asialle voisi tehdä. Välittäjähenkilö olisi hyvä myös silloin, kun ei ole omia omia tai ei halua rasittaa sukulaisia, jos tarvitseekin jossain apua ja tukea, jonkun, jolta kysyä neuvoa.

Sote- ja hoivapalvelut

Hoivaköyhyys on tätä päivää. Palvelutalossa asuvat ikääntyneet kokevat olevansa etuoikeutettuja ja samalla heillä on huoli kotona asuvista ikääntyneistä, jotka jäävät vaille tarvitsemaansa apua ja tukea. Jotkut ikääntyneistä ehdotti, että laitoshoidon rakennetta tulisi muuttaa. Pienryhmäkoteja tulisi olla enemmän ja niissä tulisi huomioida, ettei kaikilla kussakin ryhmäkodissa asuvalla ikääntyneellä ole muistisairautta. Muistisairaiden ja ”fyysistä sairautta” sairastavien ei tulisi sijoittaa samaan ryhmäkotiin. Vuorovaikutus on tuolloin hyvin vaikeaa. ”Oma koti” ei siten automaattisesti ole paras vaihtoehto ikääntyneelle. Palvelutaloissa on yhteisöllisyyttä ja turvaa, mitä ei välttämättä omassa kodissa ole. Halutessaan voi osallistua yhteisiin aktiviteetteihin.

Ikääntyneiden omatoimisuutta, elämänhallintaa ja olemassa olevia taitoja olisi hyvä saada ylläpitää erilaisten yhteistoimintojen ja esimerkiksi kotihoidon tuella. Sairastuessa tai toimintakyvyn alentuessa erilaiset apuvälineet, neuvonta ja ohjaus on äärimmäisen tärkeää. Ikääntyneet ihmiset korostavat etenkin inhimillisyyden ja kohtaamisen tärkeyttä erilaisten elämänvaiheiden aikana. Kotona asumista vahvistetaan, mutta siirtymäaika kotoa palveluasumiseen ei saa venyttää taloudellisista syistä. Tässäkin pitäisi muistaa inhimillisyyden. Vanhukille, jotka eivät pärjää enää kotona pitäisi olla paremmin hoitopaikkoja saatavilla. Ikääntyneet korostavat, että hoitohenkilökunnan riittävyyteen pitää satsata esimerkiksi parantamalla palkkoja. Myös henkilökohtaisen avustajien saatavuus on varmistettava, niin ikääntyneille kuin muillekin avustajia tarvitseville.

Hoitotyöhön tarvitaan ikääntyneiden mielestä avustavaa henkilökuntaa, kuten osastosihteereitä lääkärin ja muiden työpariksi ja ihmisiä, jotka voivat kohdata kiireettömästi ja olla läsnä esimerkiksi hoivakodeissa. Tämä olisi järkevää työajan ja rahan käyttöä. Sairaanhoidajien koulutuksessa on korostettava ihmisen kuuntelua, vaikka kutsumustyöstä puhutaan, työ vaatii psyykkistä voimaa ja kädentaitoja.

Ikääntyneet toivovat, että terveys- ja vanhuspalveluissa otetaan mallia hyvistä käytänteistä ja niiltä, jotka ovat onnistuneet tuottamaan palveluita hyvin. Palveluiden tarve lisääntyy jatkossa, ja siihen on varauduttava. Liikuvat ja ennaltaehkäisevät sote-palvelut ehkäisisivät ongelmien kasaantumista ja siten yhteiskunnan kuormaa. Myös erilaiset kuljetuspalveluita tai asiointikykyä kylväviä kyläkunnista keskustaan on vahvistettava, mikäli lähipalveluita ei ole saatavilla.

Yksinäisyyden vähentäminen ja yhteisöllisyyden tukeminen

Yksinäisyys on vakava ongelma ja pitäisi olla nykyistä enemmän osallistumismahdollisuuksia ikääntyneille. On pidettävä huolta yksinäisistä vanhuksista. Syrjäytyminen, lisääntyneet mielenterveys- ja päihdeongelmat huolettavat ikääntyneitä. Ongelmiin tulisi puuttua varhaisemmassa vaiheessa. Ongelmien ennaltaehkäisyyn tulisi panostaa ja pitää huoli, ettei kukaan jäisi yksin.

Yhdeksi toimenpiteeksi ikääntyneet ehdottavat panostusta perheiden tukemiseen niiden kasvatustehtäväänsä. Ennen kyläyhteisö kasvatti, mutta nyt yksilökeskeisessä kaupunkiympäristössä jokaisen on pärjättävä omillaan. Yhteisöllisyyden edistämiseen tulisi panostaa. Yhteiskuntamme tarvitsee ikääntyneiden mielestä enemmän yhteisöllisyyttä ja välittämisen kulttuuria. Mielekäs tekeminen ja yhteenkuuluvuuden tunne lisäävät osallisuuden kokemusta. Ikääntyneillä on huoli eläkeikäisistä ystävistään, joilla ei ole omaisia tai läheisiä ja he jäävät yksin kotiin.

Vapaaehtoistoiminnan ja järjestötyön edellytyksiä tulisi lisätä yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Ikääntyvät toivovat mielekästä tekemistä ja sitä, että heidän osaamisensa hyödynnettäisiin. "Eläkkeelle jäävillä olisi vielä noin kymmenen vuotta aikaa opettaa muita."

Lapset saavat helposti harrastusten kautta kavereita. Vähävaraisilla tai edes jotenkin toimeentulevilla perheillä ei välttämättä ole rahaa lasten harrastuksiin. Tässä yksi syy lasten eriarvoistumiseen.

Enemmän pitäisi huolehtia niistä, joilla ei ole läheisiä tai ystäviä. Esimerkiksi kaikilla ikäihmisillä ei ole omia lapsia tai heihin ei ole yhteyttä.

Sukupolvien välinen yhteys yhteisöllisyyden ja koheesion rakentajana

Ikääntyneet ihmiset kaipaavat sukupolvien välistä yhteyttä. Ennen se oli normaali osa elämää. On tapahtunut valtava muutos ikäihmisten elämänkaaren aikana. Ikääntyneet ovat kokeneet ja eläneet sen, kun kolmekin sukupolvea asui yhdessä. Myös naapureiden ja muiden kyläläisten kanssa oltiin läheisiä ja tekemisissä. Osa ikääntyneistä nosti esiin sen, kuinka Covid-pandemian jälkeen oli ihanaa saada jälleen nuoria kesäyönteikijöitä ja työkokeilijoita (VALLin Trainee-toiminta nuorille) palvelutalon arkeen mukaan. Osalla ikääntyneistä oli mukavia muistoja siitä, kuinka aikaisemmin omassa palvelutalossa oli myös säännöllisiä pienten lasten harrastusryhmiä, kuten musiikkileikkikoulua.

Koulutus

Ikääntyneet korostavat, että lapset ovat Suomen tulevaisuus, joten laadukkaaseen varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja lasten ja nuorten hyvinvointiin tulee panostaa.

Ikääntyneet toteavat, että opettajien arvostus kouluissa on palautettava. Opetusta on kehitettävä, jotta tulokset parantuvat. Kaikkien on osattava vähintään lukea ja kirjoittaa kun koulusta valmistuvat. Vanhempien ja opettajien on oltava yhteistyössä oppilaiden hyväksi, koulutyön häirintä esim. uhkailulla on estettävä. Koulu- ja katuväkivaltaan on ikääntyneiden ihmisten mielestä puututtava välittömästi.

Ikääntyneet ovat huolestuneita myös siitä, kuinka koulutuksestakin halutaan entistä tehokkaampi. Samaan aikaan korostetaan itseohjautuvuutta ja itseopiskelua. Etenkin pojilla jää helposti opinnot vaillinaiseksi tässä tehokkuusajattelussa. Jo lukutaito alkaa heikentyä lapsille, etenkin pojilla. Etäopiskelu ei valmista ikääntyneiden mielestä Suomeen hyviä hoitajia. Tarvitaan kohtaamisia niin omanikäisten kuin hoidettavien kanssa.

Tähän ongelmaan pitää ikääntyneiden mielestä tarttua, ennen kuin tilanne pahenee. Koulussa pitää olla aikaa henkilökohtaiseen, kannustavaan tukeen ja ohjaukseen. Opiskelijoiden tukeminen pitää olla jatkossakin koulun vastuulla, työssäoppimispaikoille ei voi sysätä kaikkea vastuuta. Toisaalta peruskoulujen kouluvaarit ja -muorit ovat ikääntyneiden mielestä tärkeitä, ja tuovat tukea ja aikuisen läsnäoloa koulupäiviin.

Ikääntyneet ovat sitä mieltä, että kautta linjain tulee ajatus, että yhteiskunta toimii vain vahvojen ehdoilla eikä huomata hieman enemmän apua ja tukea tarvitsevia. Itsepärjäämisen kulttuuri tulisi kyseenalaistaa. Koulu- maailmassa olisi ylipäänsä ikääntyneiden mielestä syytä kiertää aikakelloa taaksepäin ja keskittyä oleelliseen. Ikääntyneet toteavat, että muutos edellyttää lisää rahaa koulutukseen ja erityisesti eri koulutusasteilla syrjäytymisvaarassa ja oppimisvaikeuksissa olevien tukemiseen. Lisähenkilöstö edellyttää parempaa palkkatasoa myös opetuksen ja kouluhuollon ammattilaisille.

Myös pienille päiväkotikäisille pitäisi luoda mahdollisuus rauhalliseen kasvuympäristöön. Kaikille ei sovi päiväkodin hektinen ilmapiiri, ei ainakaan samassa ikävaiheessa. Lapset ovat yksilöitä ja kehityksessä suuria eroja. Moni lapsi väsyä liikaa suuressa ryhmässä, ja henkilökuntaa on liian vähän ja/tai henkilöstö vaihtuu usein. Ikääntyneet toteavat, että päiväkotijärjestelmän pitäisi toimia kaiken kaikkiaan paremmin.

Perheiden tuki

Lasten ja nuorten hyvinvointiin ja heidän syrjäytymisensä estämiseen pitää satsata ennaltaehkäisevin toimenpitein. Ikääntyneet tietävät kokemuksesta, että lapsuuden laiminlyönnit heijastavat pitkälle tulevaisuuteen erilaisina haasteina ja nämä haasteet voivat kertaantua. Vapaa kasvatus 60-luvun malliin ei ole ikääntyneiden mielestä hyvä asia. Perheiden kaikinpuoliset olosuhteet on oltava kunnossa. Joidenkin ikääntyneiden mielestä vanhemmuus on hukassa. Nuoret ja lapset ovat liikaa omillaan ja vanhemmilla aina kiire. Lapset kaipaavat aikuisen läheisyyttä. Monella lapsella ei ole riittävästi aikuisten tukea. Nuoriso voi huonosti ja se johtuu pitkälti kotioiloista ja nyky-yhteiskunnan hektisyydestä.

Kiusaamisen ehkäisy

Esimerkiksi koulu- ja myös työpaikkakiusaamiseen on puututtava. Ikääntyneet ihmiset ehdottavat, että sosiaalitoimeen perustettaisiin tukikeskuksia kiusatuksi joutuneille. Kodin ja koulun yhteistyötä kiusaamistapauksissa ja ennaltaehkäisyssä tulee edelleen lisätä. Perheet tarvitsevat myös tukea kiusaamistilanteissa. Tukena voi olla myös eri yhteisöt ja järjestöt kuten SPR.

Lapset ja nuoret tarvitsevat ikääntyneiden mielestä mielekkäitä vapaa-ajanviettomahdollisuuksia. Tässäkin voivat olla ja ovat olleetkin myös järjestöt, kuten urheiluseurat, mukana.

Kotoutuminen

Kotoutumisen tueksi tulisi kehittää uudenlaisia ratkaisuja. Myös aikuisten kotoutumista tulee tukea ja kehittää väyliä, jossa he pääsevät mukaan suomalaiseen työelämään ja oppivat kielen. Kielen oppii, kun pääsee suomalaiseen yhteiskuntaan mukaan varhaiskasvatuksessa, opiskeluissa tai työelämässä. Ikääntyneillä olisi aikaa halua auttaa maahan muuttaneita kotoutumisen tukemisessa.

6. Lopuksi

Ikääntyneet ihmiset toivovat kautta linjoin inhimillisyyttä, toisista huolehtimista ja etenkin heikommassa asemassa olevien ihmisten tukemista tulevaisuudessa. Ikääntyneet ihmiset toivovat, että tulevaisuuden Suomessa kaikkien on hyvä kasvaa ja vanheta. Ihmisten lokeroimista iän, kansalaisuuden tai muun ominaisuuden perusteella tulisi vähentää. Kaikista tärkeintä on pitää huolta lapsista, jotka ovat Suomen tulevaisuus, mutta myöskään ikääntyneitä ei saa unohtaa. Monimuotoisuus on rikkaus yhteiskunnassa, eikä erotteleva tekijä. Myös suomen kieltä, sen murteita ja kulttuuria tulisi suojella ja ylläpitää. Sananvapaus on ollut ikääntyneille tärkeä asia, ja siitä pitää jatkossakin pitää kiinni. On tärkeää, että ikääntyneitä kuullaan päätöksenteossa ja heidän osaamispääomaansa hyödynnetään tulevaisuuden Suomen rakentamisessa ja ylläpitämisessä.

VALLI ry ja tekee jatkossakin yhdessä jäsenyhteisöjensä kanssa työtä sen eteen, että ikääntyneiden ääni tulee kuulluksi päätöksenteossa. Ikääntyneet arvostavat sitä, että heidän mielipidettään kysytään, ja he ovat kiinnostuneita yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Tähän he tarvitsevat kuitenkin tukea, kuten tällaisten kuulemis- ja keskustelutilaisuuksien järjestämistä, jota VALLI ry jäsenyhteisöjensä kanssa tässä yhteydessä toteutti.

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry tulee hyödyntämään nyt kerättyä aineistoa myöhemminkin omassa toiminnassaan. Melko lyhyt lausuntoaika mahdollisti tämän ikääntyvien ja vanhojen ihmisten kanssa käydyistä keskusteluista laaditun koosteen, ja siihen ei ole VALLI ry:n omaa kantaa sisällytetty mukaan. VALLI ry on yhdessä jäsenyhteisöjensä kanssa jatkossakin mielellään mukana tuomassa ikääntyvien ja vanhojen ihmisten äänen päätöksenteon tueksi.